

Alkoholpolitikens konsekvenser | Ingeborg Rossow og Thomas Clausen

 [aftenposten.no/meninger/kronikk/i/AAmM3/Alkoholpolitikens-konsekvenser--Ingeborg-Rossow-og-Thomas-Clausen](https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/AAmM3/Alkoholpolitikens-konsekvenser--Ingeborg-Rossow-og-Thomas-Clausen)

Ingeborg Rossow, seniorforsker ved Folkehelseinstituttet og professor ved Universitetet i Oslo Thomas Clausen, senterleder og professor, Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF), Universitetet i Oslo

Norsk alkoholpolitikk er restriktiv. Alkohol er dyrt, sammenlignet med de fleste andre land, og drikkevarer med mer enn 4,7 prosent alkoholinhold får man bare kjøpt i et fåtall spesialbutikker, altså på Vinmonopolet.

Butikksalget av alkohol stenger tidligere enn salg av mange andre varer, og skjenkestedene må stoppe alkoholservingen senest klokken 03.

Disse begrensningene på tilgjengeligheten av en lovlig vare utfordres og debatteres, og temaet vil utvilsomt bli løftet frem også i høstens valgkamp.

De tydeligste skillelinjene i debatten går mellom Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti. Frp har i sitt handlingsprogram vedtatt at de vil liberalisere alkoholpolitikken ved blant annet å senke prisene, oppheve Vinmonopolet, og fjerne reguleringen av salgs- og skjenketider.

Argumentene for en mer liberal alkoholpolitikk er blant annet disse:

- Dagens politikk fører til mer smugling og grensehandel
- Det er urimelig at det store flertallet av moderate forbrukere skal belastes med en formynderpolitikk
- Folk selv kan og må ta ansvar for sitt eget forbruk.
- En mer liberal politikk vil føre til mer avslappet forhold til alkohol og sunnere drikkevaner.

KrF på den annen side, ønsker en restriktiv alkoholpolitikk med blant annet høye avgifter og vern om Vinmonopolet. Begrunnelsen er at de restriktive virkemidlene bidrar til å redusere alkoholbruken og omfanget av alkoholskader i befolkningen. Ikke bare de skadene som skyldes egen drikking, men også de skadene som noens drikking påfører andre personer, nabolag og samfunnet som helhet.

Solidaritet med skadelidende for andres rusmiddelbruk er derfor en viktig del av begrunnelsen.

Partiene løfter frem ulike verdibegrunnelser for alkoholpolitikken, som individuelt ansvar og handlefrihet versus solidaritet og kollektivt ansvar. Men de gjør også ulike antagelser om konsekvenser av en liberal politikk, som sunnere drikkevaner versus mer helseskader.

Forskningsbasert kunnskap kan belyse mange av – men ikke alle – spørsmål rundt alkoholpolitiske valg og opplyse debatten.

Pris betyr noe

I tråd med standard økonomisk teori og systematiske undersøkelser på mange områder, er det vist en klar sammenheng mellom forbruk og pris og tilgjengelighet.

Jo dyrere eller jo vanskeligere det er å få kjøpt en vare, desto mindre kjøper vi av den. Slik er det også med alkohol. Omfattende forskning fra mange land viser at høyere alkoholpriser reduserer etterspørselen og forbruket. Tilsvarende fører lavere priser til økt forbruk.

Begrensning i antall salgs- og skjenkesteder og begrenset åpningstid på salgs- og skjenkesteder fører også til mindre forbruk, mens økt tilgjengelighet øker forbruket.

Alkohol forårsaker mye skader

Omfattende forskning viser også at økt alkoholforbruk i befolkningen fører til mer sykdom, skader og dødsfall. I vår del av verden er alkoholbruk en av de viktigste årsakene til og risikofaktorene for redusert helse i befolkningen.

Alkohol er det rusmiddelet som forårsaker mest skader også på andre enn brukerne. Det betyr at tiltak som effektivt reduserer alkoholforbruket i befolkningen, også kan gi betydelige helsegevinster i befolkningen og kostnadsbesparelser for samfunnet.

Men hva med grensehandelen?

Samtidig har slike effektive tiltak noen nedsider. Høye priser (i forhold til våre naboland) fører til mer grensehandel og vil kunne svekke det generelle næringslivet, særlig i grensenære områder.

Tidligere har hjemmebrenning og kjøp av smuglersprit hatt et visst omfang og har nok til dels vært en bivirkning av det høye prisnivået i Norge. I senere år utgjør imidlertid dette en helt ubetydelig del av forbruket. Et lavere forbruk av alkohol truer selvsagt også noen særlige næringsinteresser, som for eksempel innenfor bryggerinæringen og serveringsbransjen.

Tiltak som gavner folkehelsen kan dermed samtidig sette næringsinteresser og arbeidsplasser i fare. Dette poenget kan illustreres med forskning på skjenketidsendringer i Norge.

Lokale skjenketider endres ofte

Skjenketider er ett av de alkoholpolitiske virkemidlene som fastsettes i kommunene (innenfor nasjonale maksimumstider), og i mange norske kommuner er skjenketidene hyppig og heftig debattert, og de endres ofte.

En studie av sammenhenger mellom skjenketidsendring og vold i 18 norske byer over en elleveårsperiode viste at én times økning i skjenketiden førte til 16 prosent økning i den registrerte volden nattetid i helgene.

Tilsvarende førte en times innskrenking i skjenketiden til en nedgang i voldsomfanget av omtrent samme størrelse.

En annen studie fra 48 norske kommuner i den samme elleveårsperioden viste at en innskrenking i skjenketiden førte til en nedgang i omsetningen på skjenkestedene med mellom 9 og 12 prosent. I sum tyder disse studiene på at begrenset skjenketid reduserer alkoholforbruket i utelivet, og følgelig vil kortere skjenketid ha positive konsekvenser for folks helse og trygghet, og politiets og helsevesenets ressursbruk.

På den annen side vil en slik innstramming ha negative konsekvenser for skjenkenæringen og dens inntjening.

Det vi savner fra politikerne

Avveiningen av hva som veier tyngst av disse forholdene, er et verdivalg politikere må gjøre. Dessverre ser vi for sjelden at beslutningstagere åpent drøfter dette verdivalget.

Diskusjonene domineres som regel av forkjempere for en liberal alkoholpolitikk som ofte avviser kunnskapen om konsekvensene for helse og trygghet, og forsvarerne av en restriktiv politikk som gjerne utelater å ta næringshensyn i betraktning.